

Hitler fnøs av nordiske symboler

Adolf Hitler foraktet tyskernes gamle svermeri for det nordiske.

AASMUND WILLERSRUD

Nazistene utnyttet like fullt nordisk mytologi som rå staffasje, påpeker professor Christoph Stölzl.

PÅ BYGDØY: Professor Christoph Stölzl

Han er direktør for Deutsches Historisches Museum i Berlin og har besøkt Norsk folke-museum på Bygdøy, blant annet for å inspisere lokalene som til sommeren skal motta den store utstillingen om Tyskland og Skandina-via fra 1800 til 1914.

I Berlin har mønstringen av nordisk kunst, litteratur og tradisjon siden åpningen i oktober i fjor dokumentert gamle kulturhistoriske bånd for en generasjon av til dels intetanende tyskere.

– Etter krigen vendte tyskerne seg, med god grunn, til sin atlantiske, sin tysk-amerikanske identitet. Den skandinaviske del av historien kom langsomt i bakleksa; man hadde bare en vag idé om tradisjonelt gode forbindelser, uten å vite at forholdet til Danmark slett ikke var så godt, uten å problematisere Norge etter okkupasjonen, og uten engang å ta Sverige i øyesyn.

– Jeg syntes det var for galt, sier Stölzl, at tyskerne ikke lenger var seg bevisst betydningen av dette nord-sør forholdet, som faktisk er en hovedblokk i den tyske sjel - for å si det litt poetisk.

Nazi-forvrenning

– Har det lyktes å fjerne i tyskernes bevissthet den perversjon av det «nordiske» som Hitler påførte begrepet ved å trekke det inn i sine raseteorier?

NORDLAND: Gerhard Munthes mytologiske Odin-skikkelse pryder forsiden på det tyske tidsskriftet for tysk-norsk kulturutveksling fra 1912.

– Rent semantisk er for eksempel ordet «völkisch» (fortyskning av «nasjonal», under nazi-tiden brukt om antisemittisk nasjonalisme) for alltid stigmatisert. Heller ikke begrepet «nordisk» ville jeg uten videre bruke naivt, uten å angi den historiske sammenheng. I Tyskland i dag ville vi heller bruke synonymet skandinavisk. Sier De «nordisch» alene, er vi hos Richard Wagner eller Adolf Hitler eller hos naturalistene. Det måtte i så fall defineres.

Urgermansk fantasi

Christoph Stölzl, en sentral skikkelse i tysk kultur- og samfunnsdebatt, understreker at nettopp dette var hans intensjon med utstillingen i Berlin: Å komme ut av den falske naivitet om disse tingene og si: «Ærede publikum, her finnes det en komplisert, men høyinteressant sammenheng som dere bør kjenne: Fra drøm til mareritt.

Drømmen, som går tilbake til Goethe-tidens nasjonale vekkelse, gikk ut på at det fantes en germansk urfamilie. Enkelte tenkte at de kanskje også kunne gjøre noe politisk ut av

dette. Nasjonale tyskere ved revolusjonen i 1848 hadde for eksempel mange slike fantasier - og de var ikke helt harmløse - på linje med panslavismen og andre nasjonale fantasier i datidens Europa.

I praksis kom det absolutt ingenting ut av dette «urgermanske». Ved første verdenskrig, der Berlin-utstillingen slutter, var drømmen utdrømt, mener Stölzl. Marerittet begynte da den radikaliserende tyske høyresiden adopterte begrepene som komponenter i sin fascistiske, terroristiske modernisme.

Nabokulturer

– Nazistene tok alt de fant og utnyttet det rått som staffasje for å maskere sin moderne kommunikasjonsterror-stat, sier Stölzl. Hitler selv bare flirte av disse fantaserende pangermanistene og nord-svermerne fra forrige århundre. Dette må man ikke ta feil av: I nazi-historiens kjerne finnes det ingen kontinuitet fra det 19. århundres nord-tenkning i Tyskland.

– Hva kan så samme utstilling avstedkomme i Norge?

– Klisjé-forestillingene vi har om hverandre, vil aldri forsvinne, men jeg håper de kan utvides til dypere kunnskap mellom kulturer som er beslektet. Ikke fordi de har «germanske røtter» - det er jo bare tøv - men dette er nabokulturer som har vært fiksert på hverandre i gode og dårlige tider. Å gjøre denne fikseringen synlig, synes jeg er en spennende historie, sier museumsdirektør Stölzl.

– Dessuten kan det være interessant for nordmennene å se hvor sterkt ekko deres store helter gjennom tidene fikk i Tyskland, legger han til. For meg personlig, som vokste opp etter krigen, ble selve heltebegrepet norsk. Munch og Hamsuns betydning kan ikke overvurderes; deres verker ble meget viktigere enn impulser fra for eksempel Frankrike. Jeg kan forestille meg at det er interessant for et norsk publikum å se hvor vellykket «eksporten» var.

Omvendt, hvor tysk-inspirert mye av det norske var, er et annet spørsmål jeg ikke skal gå inn på, slutter Christoph Stölzl

AKR m. 22/4.98